

Identități ideologizante în presa din România interbelică. Revista „Floarea de foc” în lectura Serviciului Siguranței Generale

Carmen Ciornea*

Ideologising identities in the press in interwar Romania. The perusal of *Floarea de foc* magazine given by the Department of National Security

Abstract:

The present work aims to focus on a number of articles selected by the interwar agents of the Department of National Security from the lines printed in *Floarea de foc* magazine, a magazine founded in Greater Romania, in the context of heterogeneous socio-political metamorphoses and the accelerated development of modern Romanian society. The present paper contributes to a qualitative analysis of how political power generated ideologizing identities in interwar publication texts. In order to diagnose the way in which the publication under the leadership of Sandu Tudor positioned itself in relation to the ideological and cultural imperatives of the time and to distinguish the nuances of the regimentation of journalists and intellectuals within the horizon of a political ideology, the analysis approached an interdisciplinary perspective, which would allow perceiving the distinction between the journalist's language and the interwar Security Department agent's language. Thus, we confronted the data obtained from the notes prepared by the interwar Security Department, found today in the files of the CNSAS Archive, with the information obtained from the set of articles published under the signature of the authors investigated by the state institutions, in order to penetrate beyond the objectives of the interwar Security Department work, which consisted in gathering different types of information. Also, the paper corroborated the intrinsic information obtained mainly from the textual analysis (at the semantic, syntactic and narrative level) with the extrinsic data (ideology, sociogram, social fields) provided, for the most part, from the socio-critical investigation of texts from the interwar press and Archive documents.

Keywords: socio-criticism, ideologizing identities, socio-historical context, *Floarea de foc* magazine

Introducere

Studiul de față își propune să abordeze o temă ce intră în sfera de interes nu doar a cercetătorilor din domeniul filologic, ci și a istoricilor,

* Associate Professor PhD, “Ovidius” University of Constanta, carmenciornea@gmail.com

teologilor, sociologilor sau antropologilor, completând fascinantul, freneticul, trepidantul și deopotrivă controversatul tablou al publicisticii interbelice românești, așa cum se configurează el prin cercetările de până acum.

A investiga o problematică ce ține de interbelicul românesc presupune asumarea riscului de a trezi suspiciuni, având în vedere procesele de intenție și idiosincraziile identitare ce parazitează frecvent orizontul dezbaterilor intelectuale din ultimele decenii. Considerăm necesară, așadar, exprimarea explicită a situației noastre în *cercetare* și nu în polemicile peisajului cultural actual.

Cu toate acestea, o cercetare efectuată la o distanță de decenii, într-o perioadă, totuși, de pace, nu este lipsită de avantaje. Putem trăi deopotrivă trecutul și viitorul acelor evenimente, în sensul că, spre deosebire de protagoniștii lor, noi avem marele privilegiu de a cunoaște deznodământul, capătul itinerariului lor spiritual. Însă, acest plus, adus de percepția post-evenimentială, nu este lipsit de capcane. Un prim pericol îl reprezintă prejudecățile, idiosincraziile, stereotipurile negativizante vs. pozitivante asociate respectivelor personaje și întâmplări, stereotipuri articulate pe lectura diverselor ambalaje hermeneutice prin care istoricii, criticii literari, antropologii, filozofii, sociologii, politologii etc. le-au filtrat și diseminat în spațiul public de-a lungul vremii.

Un alt pericol îl constituie decodarea documentelor întocmite de organele specializate ale Direcției Poliției și Siguranței Generale, *demnii înaintași* ai Securității, care furnizau, în mare parte, o realitate contorsionată. Motivul? Conținuturile nu pot fi interpretate în afara intereselor poliției politice. Scopul întocmirii diverselor note, referate, rapoarte etc., pe care astăzi le regăsim în dosarele ACNSAS, era obținerea, analizarea și sintetizarea informațiilor cu caracter politic și personal pentru identificarea potențialilor adversari și, în consecință, pentru adoptarea unor contra-măsuri.

Analiza textului dintr-o perspectivă sociocritică presupune identificarea traseelor ideologice prin cercetarea amprentelor sociale, a frământărilor de natură eterogenă, precum și a influențelor survenite transnațional prin curente de gândire de largă circulație ale epocii.

În fond, considerarea globală a unui text impune și asumarea a două dimensiuni paralele coexistente: extratextul și co-textul. Atât extratextul cât și co-textul sunt configurate prin coduri culturale, fapte sociale, istorice, legi și obiceiurile, contexte spațio-temporale, dar, dacă în cazul extratextului toți acești indici sunt exteriori diegezei și anteriori operei, în cazul co-textului indicii se nasc simultan cu opera și sunt incluși în ea, echivalând, așa cum aprecia Edmond Cros, cu „aparatură translingvistică”, cu accentul pus pe funcția lor de transcriere și mai puțin

pe aceea de semnificație (Cros, 2003: 2).

„Floarea de foc” a apărut în Bucureștiul interbelic, între anii 1932-1936, fiind cunoscut faptul că în acest interval publicația a cunoscut semnificative întreruperi în periodicitatea ei (în perioada 1934-1935 nu a apărut niciun număr). Niciuna dintre colecțiile marilor biblioteci nu deține toate numerele publicației „Floarea de foc”, aspect care a impus coroborarea surselor cu atât mai mult cu cât deceniile distanță de la tipărirea revistei au adus și neajunsul deteriorării hârtiei, ceea ce a îngreunat semnificativ ritmul cercetării.

Directorul publicației, Sandu Tudor, autorul unei opere vaste ce-l ipostaziază în eterogene roluri – prolific gazetar, poet mistic, neoimnograf, prestigios teolog și om de cultură, organizatorul și fondatorul *Rugului Aprins*, o formă de prezervare a umanității prin credință și cultură în pofida regimului represiv comunist, – și-a urcat sufletul la ceruri din închisoarea Aiudului, în noaptea dinspre 16 spre 17 noiembrie 1962, ca Ieroschimonahul Daniil.

Ceea ce mi-am dorit să realizez prin acest studiu a fost să furnizez o analiză calitativă a modului în care puterea politică a catalizat în textele publicației interbelice „Floarea de foc” identități ideologizante, focalizând articolele selectate de agenții Direcției Siguranței Generale din rândurile tipărite în această revistă întemeiată în România Mare, în contextul eterogenelor metamorfoze socio-politice și al dezvoltării accelerate a societății românești moderne.

Pentru a diagnostica modul în care publicația aflată sub conducerea lui Sandu Tudor s-a poziționat față de imperativele ideologice și culturale ale vremii și pentru a distinge nuanțele înregimentării jurnaliștilor și intelectualilor în orizontul unei ideologii politice am optat pentru o abordare sociocritică, punând sub lupă valoarea textuală, co-textul și sociograma, repere care, potrivit lui Claude Duchet – reprezentantul de marcă al *Scolii de la Vincennes* căreia îi datorăm primele definiții și delimitări conceptuale ale sociocriticii – sunt necesare unei lecturi socio-istorice, unei considerări globale a textului analizat (Duchet, 1995: 179-184).

Variantele unui text: perspectiva jurnalistică vs. perspectiva agenților Serviciului Siguranței Generale

Pentru a pătrunde dincolo de obiectivele muncii informative, distingând limbajul agentului de cel al jurnalistului, am confruntat datele obținute din notele întocmite de Serviciul Siguranței cu informațiile obținute din ansamblul articolelor apărute sub semnătura autorilor cercetați de organele statului interbelic. De asemenea, am coroborat informațiile intrinseci obținute cu precădere, din analiza textuală (la nivel semantic, sintactic și narativ) cu datele extrinseci (ideologie, sociogramă,

câmpuri sociale) furnizate, în cea mai mare parte, prin lectura socio-istorică a textelor din presa interbelică și a documentelor de Arhivă.

Primul număr care a fost adăugat la dosar de zelosul agent al Serviciului Siguranței Generale a fost cel din 30 ianuarie 1926 (adică al patrulea număr în ordine cronologică) deși, după cum reiese din nota care însoțește exemplarul revistei, analiza materialelor din noul periodic se realizase de la bun început: „Până în prezent, acest ziar care are menirea să înlocuiască „Viitorul social” își păstrează caracterul moderat și aproape literar. Apariția sa va fi urmărită și în caz că își va schimba conținutul, se va semnala la timp (ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 013495, vol. 2, f. 80).

Observăm câteva criterii în funcție de care era aplicată *hermeneutica* unei reviste din unghiul unui agent al Serviciului Siguranței. Indicarea tipografiei (alături de strada unde funcționa) – „tipărit la Tipografia Marvan, din B-dul Principele Mircea” (ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 013495, vol. 2, f. 80) – poate părea un stereotip, un clișeu lingvistic însă, în logica muncii de rețea el se traducea prin consultarea datelor din dosarul respectivei unități unde, evident, se regăseau informații *relevante* despre director, fonduri, lucrători, sediu, legături externe etc.

Urmează selectarea numelor ce deconspiră (termenul ne pare potrivit acestui context de interpretare a documentelor întocmite de agenții Serviciului de Siguranță) motivația reală a efortului agentului de a se transpune în postura de critic literar: încadrarea ideologică, doctrinară, a publicației, prin punerea sub lupă a celor care erau catalogați drept „subversivi”, fie prin activitatea publicistică anterioară, fie prin activitatea curentă pe sialul propagandei ideilor politice (cu potențial „perturbator”). Interesa colaborarea la *Viitorul social* a trei jurnaliști stipulați în nota sa informativă – Sandu Tudor, Ion Lespezeanu, Haig Acterian – pentru că acest periodic era trecut în arhiva Serviciului de Siguranță drept organ al Partidului Socialist-Democrat (PSD) partid de clasă în care ecourile comuniste erau vădite. (ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 004011, f. 28).

Cu toate că nu nega caracterul vădit literar al majorității articolelor, agentul își încheia fraza într-o manieră debusolantă. Mai precis, după ce menționa numele celor ce constituiau, fără îndoială, obiectivul muncii lor informative – directorul Sandu Tudor ca principal responsabil al direcției editoriale, respectiv Ion Lespezeanu și Haig Acterian ca jurnaliști care își exprimaseră deja simpatiile comuniste în repetate rânduri – alături de colaborarea acestora la „Viitorul social”, agentul adăuga următoarele: „(...) [„Viitorul social”] a fost confiscat, în diferite rânduri, de Tudor Arghezi, Camil Petrescu.” (ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 013495, vol. 2, f. 80). În acești termeni, s-ar putea

înțelege că Tudor Arghezi și Camil Petrescu au acționat în calitate de funcționari ai cenzurii și că, eventual, au avut puterea de a decide confiscarea periodică a publicațiilor. Cel mai probabil, însă, intenția agentului a fost aceea de a-i semnala drept adversari ai publicației „Floarea de foc”. Din nou, inexact. Camil Petrescu îi acordase un interviu directorului Sandu Tudor, text tipărit chiar în primul număr (Tudor, 1932/1: 2) prin urmare se încadra, mai degrabă, printre colaboratori. În ceea ce privește raportarea la Tudor Arghezi – prezent în paginile revistei, e drept, ca subiect al unora dintre cele mai aprinse și vehemente polemici elaborate de redactorii acestei publicații – tematica spumoaselor dezbateri nu avea nimic în comun cu obiectivele vreunei ideologii politice.

De pildă, încă din al doilea număr al revistei, pe prima pagină, apărea titlul *Idolul cu inima coclită*, semnat de directorul Sandu Tudor, articol ale cărui accente polemic-pamfletare sunt cât se poate de limpezi:

Omul nostru [Tudor Arghezi] e călugăr, mai adevărat, fugit din mănăstire, adică cineva care mai întâi s-a legat cu înfricoșătorul jurământ al renunțării și dăruirii depline că va să slujească împlinirea Binelui veșnic, ca pe urmă să-l răstoarne și să-l terfelească în viața josniciilor mărunte și a concubinajelor fecunde ce le-a voit a fi o «kartă». Mic la stat, vârtos, rotund și ametafizic, cu fruntea scăzută și ceva grăsun, ori în ce parte l-ai lovi sau rostogoli, stă în picioare ca o bilă. Asta-i o virtute de căpetenie care înfricoșează; dar mai are încă una, tot pe atât de neîntrecută: virtutea cuvântului mârșav, vorba murdară, pe care o plescăie în gura lui mare ca să o aibă la îndemâna totdeauna, să o zvârle pe firul vocii lui hermafrodite (Tudor, 1932/2: 1).

Considerăm că se impune o explicație a acestei situații a directorului Sandu Tudor față de poetul psalmilor. Aprinsa polemică dintre Sandu Tudor și Tudor Arghezi (fostul ieromonah) nu era de dată recentă, scânteia izbucnind în 1928, când cel din urmă luase următoarea poziție publică față de fenomenul religios, ortodoxism și clerul Bisericii Ortodoxe Române:

Dovezile în materie de credință și de suflet nu sunt nici cronice, nici statistice și faptul că biserica ortodoxă ar fi durat la români peste zece veacuri nu obligă la nicio tradiție: biserica ortodoxă este și s-a menținut străină(...) Mai caracteristic: biserica ortodoxă nu a putut produce cu material românesc foarte abundent măcar un cler ortodox: mai puțin, măcar creștin” (Arghezi, 1928/246: 1).

La replica imediată a lui Sandu Tudor, Arghezi a revenit, de aceeași manieră, verbul vitriolant al veteranului pamfletar atingând cote paroxistice:

Acest prost [Sandu Tudor] e un ortodox. El apără teoria unui ortodoxism, a cărui filosofie, ivită la prăbușirea clerului întreg, ca o sticlire de vitraliu sfărâmat, printre ruine, nu va fi el cel dintâi ca să-l căpătuiască (Arghezi, 1928/254: 1).

De altfel, un alt episod edificator a fost și poziția exprimată de Tudor Arghezi cu prilejul anchetei demarate de revista „Kalende”, când tușele pamfletare în care l-a proiectat pe ideologul gândirist, previzibil, i-au atras replici de aceeași natură:

Ortodoxismul, ca justificare filozofică a Bisericii grecești din România, aparține câtorva civili care nu se pot plânge că le-a mers rău de când au introdus anafura la aperitiv. Descălecătorul neortodoxismului a fost poetul Nichifor Crainic. El unea un sintetic spirit de chibzuială cu o elasticitate monastică onctuoasă și bogată în suculență (Arghezi, 1928/2: 27-28).

Eugen Ionescu, la rândul său, profund angajat în polemica cu autorul *Cuvintelor potrivite* a publicat, în foileton, șapte articole, cu tranșante accente pamfletare, în fond, o inedită interpretare a operei argheziene așezată sub semnul derizoriului – „poezia lui T. Arghezi, fără osatură, a sucombat și ea” (Ionescu, 1932/7: 2). Principalul reproș era acela că scriitura argheziană ar fi fost lipsită de o vigoare internă, de „o schelă” de unde și verdictul necruțător că doar „carnea puhavă a unor cuvinte dezintegrate” (Ionescu, 1932/7: 2) certifică valoarea artei sale. Ulterior, toate articolele închinat criticii vehemente a verbului arghezian au fost incluse în volumul care a stârnit vâlvă nu doar în epoca interbelică, celebrul *Nu*. (Ionescu, 1934: 11-42)

Dar, să revenim la critica „specialiștilor” de altă factură, pentru a reliefa abordările contradictorii și variantele textului.

Consecvent, agentul nota și de această dată – „exemplarul cu nr. 6 și data de 6 februarie 1932” – conform grilei discutate anterior – tipografia și adresa („tipărit la tipografia *Tiparnița*, din str. dr. Istrate nr. 10”), colaboratorii cu ștate vechi (vezi cu dosare la Serviciul Siguranței Generale), eventuala înregimentare, coloratură politică a periodicalului vizat: „Ziarul își păstrează și de data aceasta caracterul literar, având însă articole semnate de cunoscuți comuniști ca J. Lespezeanu și Haig Acterian.” (ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 013495, vol. 2, f. 82). Sesizăm că până și în ochii „vigilenți” ai agenților Serviciului Siguranței, Sandu Tudor nu se încadra în rândul profilului de comunist învederat.

Următoarea notă însă prilejuiește un adevărat studiu, agentul nostru dând măsura talentului său în materie de identificare a nuanțelor ideologice, cu precădere, de stânga: obsedanta temă pe care, așa cum reiese din analiza aplicată, erau temeinic instruiți. Astfel, încă din primele rânduri ale notei, suntem avertizați cu privire la potențialul risc al schimbării direcției editoriale. Astfel, suntem avertizați că, în pofida faptului că în primele cinci numere ale revistei nu au sesizat „nimic compromițător” – strategie editorială, apreciază agentul, pentru a câștiga încrederea autorităților – în acest al șaselea număr „se evidențiază tendința ce are de a deveni un ziar cu caracter politic” (ACNSAS, fond

Penal, dosar nr. 013495, vol. 2, f. 84).

Trei articole constituiau sursa acestor temeri, semnatarii lor fiind, în ordinea indicată de agent: Sandu Tudor, Alfons Adania și Ion Lespezeanu, textele acestora integrând sintagme și idei tributare doctrinei comunismului „ilegalist”. În articolul celui din urmă, apreciem drept îndreptățită sesizarea agentului, cu privire la reprezentarea intelectualului conform ideologiei comuniste:

În articolul intitulat *Definiția intelectualului*, semnat de comunistul J. Lespezeanu, se spune: „Nu ne vom sfii deci să definim intelectualul ca pe individul care, în societatea capitalistă, o adevărată piață unde totul este marfă, nu aduce spre vânzare decât puterea lui de muncă, întemeiată pe cunoștința căpătată în școli speciale” (ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 013495, vol. 2, f. 84).

Sigur că sesizarea agentului avea la bază cunoașterea în detaliu a operei lui Karl Marx, ideologia marxistă constituind, fără îndoială, obiect de studiu indispensabil în pregătirea celor ce trebuiau să prevină propagarea doctrinei extreme de stânga, ipoteză verificată de competența cu care agentul își împlinea misiunea hermeneutică:

„Dar această definiție este aproape cea a proletarului manual, așa cum l-a descoperit Karl Marx. Începuturi timide, dar destul de elocvente” (ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 013495, vol. 2, f. 84)

Tot justă apreciem și încadrarea articolului lui Alfons Adania pe siajul ideologic stângist, distincția între clasele sociale (tineretul muncitor vs. societatea burgheză exploatoare) vădind chiar și în ochii unui diletant conotația politică predilectă:

În articolul intitulat *Generația activistă*, semnat Alfons Adania, se spune: «dar ne simțim într-o desăvârșită comunicare cu celălalt tineret, cu autenticul tineret de laici din celelalte țări ale globului, cu tineretul conștient și muncitor care a înțeles perfect scopul vieții și nu vrea să se coalizeze cu murdăria societății burgheze și să-i tolereze exploatarea venală». Dar această definiție – aprecia semnatul *Notei Siguranței* – este aproape cea a proletarului manual, așa cum l-a descoperit Carl Marx (ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 013495, vol. 2, f. 84).

Surprinzătoare, cel puțin din punctul nostru de vedere, este așezarea articolului lui Sandu Tudor între aceste decupaje de articole cu tematică politică. Iată ce consemna agentul:

În articolul intitulat *Apolog pentru o nouă cruzime*, semnat de Sandu Tudor, se vorbește despre „drepturile omului”, „războiul marelui adevăr contra marii minciunii, în străduința supremă a înfăptuirii cetății viitoare” sau „toate acestea să ne facă să înțelegem că vremea toleranțelor s-a încheiat. Numai gestul aspru al dragostei constructive, ne poate mântui” (ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 013495, vol. 2, f. 84).

Hotărât lucru limbajul greoi, metaforele încifrate ale directorului, care își păstra alura poetului mistic și în scriitura gazetărească, depășeau cu mult posibilitățile comprehensive ale abilului funcționar al Serviciului Siguranței. O simplă consultare a articolului devoalează excesul de zel al funcționarului, critica lui Sandu Tudor vizând poziționarea față de spiritualitate, simțământul integral al religiosului fiind, în viziunea jurnalistului a căruia robustă cultură teologică îl așezase în rândul *trăiriștilor ortodoksiști*, singurul capabil să asigure viitorul mântuitor. De altfel, transcrierea cu minusculă a cuvântului „Cetate” precum și omisiunea clarificării (apozitiei explicative dezvoltate) – „amândouă de ordin religios” – verifică, încă o dată, interpretarea superficială sau, mai degrabă, descoperă elementele integrate anatomiei mistificării, instrumentele reprezentării contorsionate a textului, care în revistă se regăsește astfel:

Acest simțământ integral al Cetății viitoare e religiosul prin excelență. Din acest punct de vedere, niciodată poate, omenirea nu a fost mai adânc religioasă ca astăzi. Ceea ce caracterizează evul cel nou, nu e oare războiul marelui adevăr împotriva mării minciuni, amândouă de ordin religios, în străduința supremă a înfăptuirii Cetății viitoare?

Numai gestul aspru al dragostei constructive ne poate mântui (Tudor, 1932/6: 1).

Prin urmare, o polemică pe care directorul publicației – din poziția lui de principal responsabil al direcției editoriale și de reprezentat de marcă al Tinerei Generații ce își revendica identitatea de la valoarea spiritualității – o voia purtată pe tărâmul ideilor religioase era transpusă abuziv în siajul politic.

Totodată, variantele de lectură vădesc configurarea identităților ideologizante nu doar distincte, ci de-a dreptul contradictorii. Mai întâi, sesizăm proiectul ideologic, opoziția dintre motivațiile celor două situații: jurnalistul *vs.* agentul Serviciului Siguranței Generale. Apoi, semnalăm cadrul ideologic ce îi situează în poziții antagonice. În vreme ce Sandu Tudor intenționa să creioneze un orizont ideologic sub auspiciile religiei creștin-ortodoxe, funcționarul muncii de rețea din cadrul Serviciului Siguranței Generale era în căutarea raportului conflictual, activității subversive, lectura sa fiind centrată pe identificarea oricărei forme de ieșire din sistemul de valori hegemonice ale statului.

Se conturează, astfel, o pregnantă sociogramă: percepția diferită a noțiunilor de *adevăr*, *cetate* și *mântuire*. Între ceea ce înțelege Sandu Tudor, integrat pe deplin efortului tinerei generații spiritualiste în construirea unei societăți (vezi *cetăți*) ideale „de dreptate, de iubire, de împlinire” ce nu se poate clădi, în viziunea sa, decât pe *adevărul* de ordin religios (vezi credința ortodoxă), cale unică de a atinge scopul suprem al creștinului aici pe pământ (*mântuirea* noastră în Hristos) și ceea ce

percepe agentul Serviciului Siguranței există diferențe majore. Clivajul evident are ca sursă, cel mai probabil, proiectul și cadrul ideologic distinct de la care se revendică cele două percepții.

Reechilibrarea ideologică ca strategie editorială

Cu toate acestea, textele integrate în dosarele muncii informative a Serviciului Siguranței Generale, selecții ale articolelor tipărite în „Floarea de foc” sub semnătura jurnaliștilor Alfons Adania și Ion Lespezeanu reprezentau, mai mult sau mai puțin camuflată, doctrina comunismului „agitator”. Cum de permitea directorul Sandu Tudor prezența unor astfel de luări de poziție în publicația sa? Răspundem doar printr-un principiu pe care l-a servit și în calitate de membru criterionist: *audiatur et altera pars*.

Poziționarea voit iconoclastă a Tinerei Generații față de predecesorii lor, nevoia de a depăși cadrul unei culturi minore a generat, după cum bine se cunoaște (Ciornea, 2017: 117-128), o orgolioasă aspirație către revirimentul spiritual și universalismul cultural. Directorul Sandu Tudor a fost, de fapt, adversarul înverșunat al oricărei forme de sectarism, radicalism sau fundamentalism politic, nelăsându-se păcălit (spre deosebire de mulți dintre intelectualii epocii sale) de magnetismul crescând al religiilor politice, fie ele de dreapta sau de stânga. Acest revoluționar al spiritului, devotat ideii de edificare a cetății (vezi societății) pe calea autenticității existențiale, indică o strategie generală, o ideologie ce se dorește specifică unei culturi majore, care ar putea fi configurată prin valori metafizice, mistice, ortodoxiste, experiențialiste, autohtoniste și simultan universaliste. Iată cum ne explicăm existența unor texte în care sunt diseminate idei ale doctrinelor de stânga sau de dreapta, cu mențiunea că ponderea acestora în raport cu restul conținuturilor revistei este neînsemnată.

De altfel, până și vigilenții lucrători ai Serviciului Siguranței Generale nu au mai identificat în următoarele numere ale publicației aspecte care să trezească vreo urmă de suspiciune în ceea ce privește înregimentarea ideologică de sorginte comunistă, dovadă că cel din urmă exemplar al revistei „Floarea de foc” pe care l-am regăsit în Arhiva CNSAS, este cel din data 26 martie 1932, acest al doisprezecelea număr devenind, cum vom vedea, și număr final al publicației directorului Sandu Tudor din acest prim an.

Apreciem drept relevantă, în acest punct al studiului, o mențiune ce reiese și din referința anterioară: sursa valorificată aici este Arhiva CNSAS, numărul neregăsindu-se nici în colecțiile din Biblioteca Academiei, și nici în cele din Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca.

Într-adevăr, numărul tipărit la 26 martie 1932 nu se încadrează

direcției editoriale cu care-și erau obișnuiți cititorii revistei, conținutul publicației fiind focalizat exclusiv pe atitudinea Prefecturii Poliției Capitalei și, evident, pe deciziile guvernului Iorga față de situația studenților. Ce se întâmplase? Nicolae Iorga, de la înălțimea staturii sale de prim-ministru al României, la cererea lui Carol al II-lea, semnase în martie 1932 un decret prin care mișcarea legionară era scoasă în afara legii. Or, măsura coercitivă intempestivă asociată cu fluxul ascendent al numărului de adepți ai extremei drepte s-a soldat, predictibil, cu violente mișcări de masă pe străzile Bucureștiului interbelic.

Previzibil, cutezătorul director Sandu Tudor sesiza dramatismul situației, înfierând lipsa de empatie a celui care, odinioară, fusese nu doar profesor, ci mentor, model, director de conștiințe pentru studenții ce astăzi erau bătuți de forțele de ordine (unele dând dovadă de un exces de zel condamnable), tratați, în fond de toate părțile, ca o masă de manevră politică:

El [Nicolae Iorga] trebuia să vie în mijlocul tinerimii, în chip firesc, și cu priceperea și prestigiul prezenței sale, să dea o pildă a puterii cuvântului luminos cu care poate stăpâni un conducător de neam. Ca pe un trădător odios, acuzăm, demascăm, înfierăm acest personaj megaloman, care cu atâta patos și-a jucat până azi melodrama, abuzând de buna noastră credință. Orgolios și sentimental, a făcut prea multă gălăgie în jurul propriului său rol. «Țara aceasta nu mă merită» a fost deviza sa de egocentric cu care a căutat să ne sperie totdeauna. Azi, în momente așa grave, îl vedem abătându-se cu atâta ușurință și lașitate de la responsabilitatea adevărată și directă, căreia trebuia să se supună. Legenda bunei noastre credințe o plătim azi cu sânge” (Tudor, 1932/12: 1).

Pe prima pagină, în locul destinat, de regulă, ilustrației unui talentat artist plastic al vremii, cu care își obișnuise cititorii, se regăsea o listă cu nu mai puțin de 38 de intelectuali, care, așa cum consemna și sânguinciosul agent al Siguranței Statului, înfierau acțiunile guvernului Iorga și ale funcționarilor Poliției capitalei legate de represaliile violente, vătămătoare contra studenților protestatari. Încheierea notei informative era realizată într-un registru predictibil: semnatarii sunt „cea mai mare parte cunoscuți comuniști și simpatizanți comuniști”, participanți consecvenți ai *Cercului de studii marxiste*, cu dosare la Direcțiunea Serviciului Siguranței Generale. Informația era tendențioasă, dovadă că până și agentul s-a limitat doar la menționarea unor nume care, pesemne, erau cunoscute în structurile pe care le reprezenta: „Sandu Tudor, Eugen Ionescu, Mircea Grigorescu, Ioan Călugăru, Alexandru Sahia, Radu Popescu, J. Lespezeanu, Alfons Adania, Paul Costin Deleanu, Haig Acterian” (ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 013495, vol. 2, f. 86).

De fapt, pe prima pagină a publicației erau enumerați, în ordinea în care îi așezase publicația, următorii: George Mihail Zamfirescu, Mircea Vulcănescu, George Racoveanu, Dimitrie Ciurezu, Mircea Grigorescu,

Paul Sterian, Ion Călugăru, Alexandru Vianu, Mihail Arțăreanu, Haig Acterian, Jack Berariu, Dan Botta, George Acsinteanu, Emil Gullan, Nicolae Crevedia, Alexandru Sahia, Nicolae Carandino, Ștefan Călin, Ștefan Ilarie Chendi, Isaiia Răcăciuni, Emil Botta, Dan Petreșincu, Dan Pantazescu, Alexandru Robot, Liviu Cazin, Ionatan X. Uranus, Arșavir Acterian, Constantin Fântâneru, Radu Popescu, Ghiță Ionescu, Ovidiu Papadima, Horia Stamatu, Ion Lespezeanu, Alfons Adania, Eugen Ionescu, Paul Costin Deleanu, Constantin Lucreția Vâlceanu, Sandu Tudor.

Așadar, ține de evidența matematică faptul că nu se verifică informația agentului Siguranței din moment ce raportul numeric (38/10) indică, oricum, o minoritate. Apoi, încadrarea lui Sandu Tudor, Eugen Ionescu, Mircea Grigorescu și Paul Costin Deleanu în tabăra comuniștilor învederați era, mai degrabă, o formă de a adăuga probe care să susțină o teză dată decât o respectare a evidențelor.

Carevasăzică, directorul publicației reușea, cu acest număr al publicației sale „Floarea de foc”, să disemineze opiniile personalităților de vârf ale culturii interbelice, care, în contextul dat, înțelegeau să intre în arena publicistică pentru a analiza critic dinamica raporturilor de putere dintre stat, societate și instituțiile acesteia. Reținem că reacția solidară nu se revendica de la vreo doctrină politică și nici nu urmărea sublinierea obiectivelor vreunei organizații sau ideologii anume, ci avea în vedere sancționarea publică a desconsiderării unor principii de etică și integritate, principii care, în viziunea celor 38 de semnatori, condiționau manifestarea unei conduite civice, administrative și profesionale responsabile.

Îndrăzneala spirituală a gazetarului ortodoxist a fost, previzibil, aspru sancționată. De data aceasta, pedepsirea s-a cuantificat în confiscarea revistei (dovadă că prin grija organelor polițienești numărul completează dosarul directorului fără a se regăsi în colecțiile marilor biblioteci din țară).

Nici această lovitură nu-l va descuraja pe Sandu Tudor, și, la o distanță de câteva luni, regăsim o filă din 28 noiembrie 1932, prin care aflăm date despre următoarele numere ale revistei și schimbările pe care se angaja directorul să le opereze în formatul, periodicitatea și redacția periodicului său: frecvența săptămânală, „un număr mai restrâns de colaboratori”, de unde și trecerea la formatul de revistă (în loc de ziar). (ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 013495, vol. 2, f. 88). Optimista programă a periodicului nu s-a împlinit întocmai. Următorul număr al revistei a apărut abia la 25 martie 1933 și acest al doilea an nu a însumat decât trei numere.

Cel mai prolific an, din punct de vedere al numerelor pe care le-a cunoscut publicația „Floarea de foc” a fost cel din urmă, 1936, în perioada intermediară (anii 1934-1935) activitatea editorială fiind suspendată.

Pentru a-și putea retipări revista, neostoitul ei director se adresase tuturor autorităților în drept, inclusiv la nivel ministerial, unde din fericire, obținuse o rezoluție favorabilă (ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 013495, vol. 2, f. 104).

Pe data de 2 iulie 1936, când revista ajunsese la cel de-al XXII-lea număr, în încheierea articolului de fond, directorul anunța că până la 1 septembrie, „Floarea de foc” „ia vacanță” (Tudor, 1936: 4). Din nou, optimismul nu a găsit și o aplicare în lumea concretă, vacanța invocată de tânărul director devenind permanentă.

Concluzii

Peisajul deconcertant lăsat în urma războiului, indiferentismul religios, marasmul unei existențe care-și pierduse reperele, erau, potrivit propriilor mărturii, motivele care au născut în tinerimea universitară nevoia unui ideal creștin. Receptarea opțiunilor cultural-spirituale ale autorilor grupați, pentru un timp, în jurul lui Sandu Tudor, reprezintă o formă de reconstituire a întregului (și contradictoriului), cadru al orientării Tinerei Generații, menită să depășească perspectivele reduționiste și superficiale în care au fost recuperate elitele generației interbelicului românesc atât în timpul regimului comunist, cât și în deceniile din urmă.

„Floarea de foc”, publicație apărută într-o perioadă de autentică efervescentă culturală și spirituală, a reprezentat o platformă de diseminare a ideilor unor nume deja consacrate sau aflate în stadiul incipient al exprimării lor, poeți, prozatori, dramaturgi, traducători, critici și cronicari, chemați să legitimizeze revista ca factor generator de înaltă emulație culturală, în sensul cel mai larg al cuvântului.

Chiar dacă, sporadic, anumiți colaboratori ai revistei, au realizat materiale prin care ilustrau o ideologie politică specifică, este incontestabil faptul că ideologia de referință (vezi orizontul ideologic spre care converg convingerile directorului și principalilor colaboratori ai revistei „Floarea de foc”) și, în fine, ideologia publicației rezultată din totalitatea proceselor de textualizare, estetice și ideologice se menține în orizontul cultural și spiritual. Sandu Tudor s-a păstrat angajat în neostoitul său război pentru propagarea Ortodoxiei în latura ei duhovnicească și socială, înfierând crunt manifestările politice cu caracter sectar, nazismul Germaniei, fascismul Italiei sau extremismul de stânga bolșevic.

Desconsiderarea influențelor ideologice nivelatoare ale mediului socio-politic, menținerea direcției editoriale către barometrul vieții

spirituale și culturale naționale și universale, efortul menținerii în simplitatea pe care o impune calea Tradiției răsăritene – sunt căile eficiente, apreciem noi, prin care directorul Sandu Tudor a oferit un spațiu de exprimare ce depășește falsele dihotomii, vădind o largă deschidere către valorile universalismului, fără a evacua necesitatea de aprofundare a spațiului spiritual românesc, în adâncimile căruia tinerii jurnaliști căutau descoperirea sensurilor perene ale culturii majore.

REFERINȚE:

- ACNSAS [Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Statului], fond Penal, dosar nr. 013495, vol. 2.
- ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 004011.
- Arghezi, Tudor, *Epistolă lui Sabin Drăgoi*, în „Bilete de papagal”, nr. 246, 21 noiembrie, 1928, p. 1.
- Idem, *Moravuri: Cultură și Ortodoxie*, în „Bilete de papagal”, nr. 254, 30 noiembrie, 1928, p. 1.
- Idem, *Răspunsuri la ancheta asupra intelectualismului*, în „Kalende”, anul I, nr. 2, decembrie 1928, pp. 27-28.
- Ciornea, Carmen, *Sandu Tudor și asociațiile studențești creștine din România interbelică*, Editura Eikon, București, 2017.
- Cros, Edmond, *La sociocritique*, L'Harmattan, Paris, 2003.
- Duchet, Claude, *La sociocritique dans l'histoire*, în „Colloque du Centenaire”, nr. 95, Paris: Presses Universitaires de France (PUF), 1995/7, p. 179-184.
- Ionescu, Eugen, *Tudor Arghezi I. Preludiu sau pamflet*, în „Floarea de foc”, anul I, numărul 2, 13 ianuarie 1932, p. 1-2.
- Idem, *Tudor Arghezi II. Duhovniceasca*, în „Floarea de foc”, anul I, numărul 3, 23 ianuarie 1932, p. 1, p. 4.
- Idem, *Tudor Arghezi III. Citate pentru stabilirea unor echivalente*, în „Floarea de foc”, anul I, numărul 4, 30 ianuarie 1932, p. 1, p. 4.
- Idem, *Tudor Arghezi IV. Retorica, surpriza, convenționalul*, în „Floarea de foc”, anul I, numărul 5, 6 februarie 1932, p. 1, p. 4.
- Idem, *Tudor Arghezi V. Florile de mucigai și epica mușchiulară*, în „Floarea de foc”, anul I, numărul 6, 13 februarie 1932, p. 2.
- Idem, *Tudor Arghezi VI. Recapitulări, precizări, concluzii*, în „Floarea de foc”, anul I, numărul 7, 20 februarie 1932, p. 2.
- Idem, *Nu*, Editura Vreamea, București, 1934, p. 11-42.
- Tudor, Sandu, *„Floarea de foc” 1932-1936*, selecția textelor, cuvânt înainte, note și ediție de Carmen Ciornea, Editura Eikon, București, 2022.
- Idem, *De vorbă cu dl Camil Petrescu*, în „Floarea de foc”, anul I, nr. 1, 6 ianuarie 1932, p. 2.
- Idem, *Idolul cu inima coclită*, în „Floarea de foc”, anul I, nr. 2, 13 ianuarie 1932, p. 1.
- Idem, *Noi, cei de la „Floarea de foc”*, în „Floarea de foc”, anul I, nr. 12, 26 martie 1932, p. 1.

Idem, *Fapte și documente*, „Floarea de foc”, anul III, nr. 22, 2 iulie 1936, p. 4 (articol nesemnnt).

